

BIBELBRUK

REDAKTIONEN

Akademi för Ledarskap och Teologi
hybrid@altutbildning.se

FRÅN URSPRUNGLIGA BETYDELSER TILL SAMTIDA TOLKNINGAR

Bibeln beskrivs ofta som en av världens mest lästa böcker. Utan tvekan har dess innehåll, särskilt så som det tolkats i kristna miljöer, haft avgörande inflytande på västerländsk kultur, teologi och samhällsliv. Bibeln har utgjort den självklara utgångspunkten för uppmuntran och tröst för kristna runtom vår värld. I över två tusen år har den lästs, citerats, sjungits, predikats, försvarats och mobiliserats i en mängd olika sammanhang – inte bara kristna. Att Bibeln haft en positiv inverkan är uppenbart. Samtidigt har dess texter också använts för att förtrycka och legitimera våldsutövning. Den har tagits i bruk inte bara som grund för olika fromhetsinriktningar och befrielseörelser, utan också i politiska debatter och imperialistiska projekt. Detta nummer av *HYBRID* tar sin utgångspunkt i denna dynamik och samlar bidrag som på olika sätt undersöker hur bibliska texter tagits i bruk i konkreta historiska, kyrkliga och samhällseliga sammanhang.

Att beskriva bibelbruk på detta sätt innebär att fokus inte primärt är på frågor om vad Bibelns texter "egentligen betyder". Målet är inte att fastställa vad antika skrivare kan ha haft för intentioner eller drivkrafter. Snarare är fokus på hur Bibelns texter använts, förståtts och givits mening

i olika kontexter. Inom bibelvetenskapen brukar detta fält kallas för *receptionshistoria*, och studier inom detta fält utgår vanligtvis från en av två generella avgränsningar: (1) Fokus kan å ena sidan läggas på den *tolkade* texten. Här är man då intresserad av hur en specifik bibeltext använts och tolkats i ett eller flera sammanhang; (2) Fokus kan å andra sidan läggas på den *tolkande* texten eller sammanhanget. Här är man då intresserad av hur en text eller ett sammanhang tolkat bibeltexter. Hur uppfattas texten? Vad har den för funktion? Hur skapas mening? I artiklarna i detta nummer av *HYBRID* är det framför allt den sistnämnda avgränsningen som är i fokus.

Medan *receptionshistoria* i sig ofta fungerar som övergripande term kan fältet som sådant, vidare, delas in i deldiscipliner. Här nämns två, som har särskild betydelse för artiklarna i detta nummer: *receptionskritik* och *receptionsexegetik*.

ATT ANALYSERA BIBELBRUK

Betecknade som *receptionskritik* har *receptionshistoriska* studier som regel som mål att inte bara beskriva hur bruket av bibeltexter ser ut i olika sammanhang, utan också metodologiskt analysera och pröva dessa bruk. En grundläggande förutsättning är igenkännandet att mening inte uppstår isolerat i texten, utan i mötet mellan text och läsare, och att detta möte alltid är situerat inom en viss tolkningsgemenskap. Bibelbruk blir därmed en plats där frågor om auktoritet, tradition och makt ofrånkomligen aktualiseras. *Receptionskritiken* betonar här att ingen tolkning är neutral. I stället formas alla läsningar av tolkarens historiska, sociala och religiösa kontext, samt av de tolkningsgemenskaper hon eller han ingår i. Vad som uppfattas som en rimlig eller självklar tolkning i ett sammanhang kan framstå som främmande eller problematisk i ett annat. Detta gäller i synnerhet bibeltexter som genom historien har använts för att legitimera patriarkala, rasistiska eller exkluderande strukturer. Att en text har använts på ett visst sätt innebär alltså inte nödvändigtvis att detta bruk är teologiskt eller moraliskt försvarbart. Dessa aspekter är som regel i fokus i *reception-*

skritiska studier: Vilka tolkningar ges utrymme? Vilka konsekvenser får de för människors liv? Vilket ansvar har exegeter, teologer och kyrkor att synliggöra och problematisera skadliga bruk av Bibeln?

I detta nummer är det framför allt Emanuel Alenklint, Greger Andersson, David Davage och Lena-Sofia Tiemeyer samt Tomas Poletti Lundström som kan räknas till detta fält. I den första artikeln i detta nummer fokuserar Alenklint på hur ord, bilder och metaforer från Bibeln har format språk, identitet och föreställningsvärldar hos de tidiga svenska pingstvännerna.¹ Genom att analysera det han benämner som en sociolekt – ”Kanaans tungomål” – i pingst-rörelsens veckotidning *Evangelii Härold* mellan åren 1915–1935 visar Alenklint hur detta språkbruk gjorde det lättare för pingstvännerna ”att tolka sina erfarenheter utifrån de bibliska berättelserna än de delar av befolkningen som inte var lika uppfyllda”, samtidigt som han receptionskritiskt noterar att

detta pingstbetonade bibliska narrativ i stora delar skilde sig från de kristnas narrativ som levt under tidigare århundraden och från det narrativ de olika bibelböckernas allra första åhörare uppfattade sig leva utifrån.²

I den efterföljande artikeln analyserar Andersson två vanliga modeller för predikan och dess betydelse för hur bibeltexter brukas (används) i dem – predikan som en ”bro” respektive ”väv” – och diskuterar styrkor och svagheter med respektive modell i ljuset av en övergripande teori om predikan som teologisering.³ Han visar hur predikan alltid ”förhandlar texternas betydelse i relation till Bibeln som helhet, traditionen och teologin, samtiden och predikantens uppfattning om åhörarna och deras situation”,⁴ och utvecklar möjliga konsekvenser detta får för predikanten.

Davage och Tiemeyer gör sedan en receptionskritisk analys av hur svenska barnbiblar hanterar det dödliga våldet i berättelsen om David och

¹ Emanuel Alenklint, ”Lammet, blodet, floden: Kanaans tungomål i den tidiga svenska pingströrelsen”, *HYBRID 4* (2026), 1–32.

² Alenklint, ”Lammet”, 32.

³ Greger Andersson, ”Predikan och bibelbruk i ett pentekostalt sammanhang”, *HYBRID 4* (2026), 33–57.

⁴ Andersson, ”Predikan och bibelbruk”, 55.

Goljat i 1 Sam 17, inklusive en kritisk diskussion av dessa strategier i dialog med teoretiska perspektiv på våld i barnlitteratur i allmänhet och syften med barnbiblar i synnerhet.⁵ Analysen påvisar en risk för banalisering av våldet, och i ljuset av detta argumenterar Davage och Tiemeyer för mer komplexa och samtalsöppnande framställningar som ger barn redskap att bearbeta svåra texter och erfarenheter.

Sist genomför Poletti Lundström en kritisk granskning av hur tidskrifterna *Bibliskt Tidskrift* och *Bibliskt Månadshäfte*, särskilt under Oscar Haglunds ledning inte bara fungerade ”som en legitimering av redan existerande antijudiska stereotyper, utan också som en självständig produktionsplats för rasistiska idéer och ett bibelteologiskt motiverat samtycke till det eskalerande våldet mot Europas judar”.⁶ Mer specifikt undersöker Poletti Lundström hur dessa företeelser grundas och motiveras i dialog med skribenternas bibelbruk, i synnerhet föreställningen om att Bibeln var verbalinspirerad.

ATT LÅTA BRUKET KASTA LJUS ÖVER TEXTEN

Den andra deldisciplinen, *receptionsexegetik*, syftar inte bara till att beskriva och analysera Bibelreception för att bättre förstå de sammanhang i vilka Bibeln brukats. Här ligger i stället fokus fortsatt på bibeltexten såtillvida att en texts reception används för att bättre kunna förstå bibeltexten. Mer specifikt är tanken att bruket av Bibelns texter över tid kan ge nya, viktiga tolkningsnycklar och avtäckta sådant som annars inte är uppenbart. Ett viktigt grundantagande är, vidare, att även om en text kan betyda mycket, kan den inte betyda vad som helst – betydelsen behöver förankras i detaljer eller underliggande antaganden i texten själv. I detta nummer är det Markus Frid, Jonna Lenells och Joel Kuhlins artiklar som framför allt ger uttryck för detta förhållningssätt.

⁵ David Davage och Lena-Sofia Tiemeyer, ”Gamla testamentet för barn? En studie av hur barnbiblar hanterar det dödliga våldet i 1 Sam 17”, *HYBRID* 4 (2026), 58–97.

⁶ Tomas Poletti Lundström, ”Bibeltrogen rasism i nationalsocialismens tidevarv”, *HYBRID* 4 (2026), 212–249 (249).

I sin artikel ger Frid en initierad översikt över hur den grekiska termen *arsenokoitēs* och närbesläktade ord tolkades i den tidiga kyrkan fram till och med kyrkomötet i Nicaea (325 e.Kr.).⁷ Det som gör detta till ett receptionsexegetiskt studium är att målet med denna undersökning inte primärt är att förstå de sammanhang i vilka termen förekommer (de *tolkande* texterna), utan att denna översikt ska kunna vara till hjälp när man diskuterar vad ordet kan ha betytt i de paulinska breven (den *tolkande* texten), och därmed i förlängningen också i samtida diskussioner kring samkönade relationer.

De två andra artiklarna ställer den bibliska texten i dialog med ett senare verk och låter dialogen mellan dem vara belysande för både bibeltexten och det senare verket. Lenells studerar hur Rembrandt, i sin kända målning *Den förlorade sonens återkomst* (1669) både tolkar liknelsen i Lukas 15, och kastar nytt ljus över den.⁸ En av de slutsatser som dras är att "i mötet med det bibeltolkande konstverket kan läsaren få möta ett levande gudord, där Bibelns budskap får knyta an till människan på ett nytt, och ... fruktbart sätt", eftersom målningen, som visuellt medium, "förmår kommunicera information, i dess breda bemärkelse, som en text inte kan rymma".⁹

På ett liknande sätt visar Kuhlin hur skildringen av Jesus i Markusevangeliet, när den läses parallellt med Franz Kafkas *Processen*, kan berikas och belysa centrala teologiska frågor, inte minst relaterade till *kenosis* (det grekiska begrepp som bland annat används i Fil 2:6 för att beskriva hur Jesus "avstod från allt", Bibel 2000).¹⁰ Det som skiljer Kuhlin från Lenells är dock att det inte finns något som tyder på att Kafka brukar evangelierna i sitt narrativ. Kuhlins studie är därmed inte receptionsexegetik i strikt mening, "jämförelsen mellan de två faller därför utanför en historiskt mo-

⁷ Markus Frid, "Pederasti, Prostitution, Passion? En analys av användningen av *arsenokoitēs* i den tidiga kyrkan till och med Nicaea", *HYBRID 4* (2026), 98–129.

⁸ Jonna Lenells, "Rembrandt och Lukas 15:11–32: Den tolkande konstnärens bibelbruk", *HYBRID 4* (2026), 153–186.

⁹ Lenells, "Rembrandt och Lukas 15", 186.

¹⁰ Joel Kuhlin, "Social död, litterär oreda: Josef K, Jesus Kristus och den avhumaniserande retoriken", *HYBRID 4* (2026), 130–152.

tiverad studie av 'reception'",¹¹ som han skriver. I stället är relationen de båda emellan på ett mer grundläggande plan, där fenomenet social död hos Jesus och *Processens* Josef visar

att det är hög tid att reflektera kritiskt över receptionshistoriens döda vin-klar, och låta ahistoriska vektorer mellan Bibeln och modern litteratur tolkas teologiskt. Problemet med Kristus och Ks sociala död rör ytterst förhållandet mellan människosöner, gudomlighet och död. Med andra ord kan skillnaden mellan de två perspektiven betraktas utifrån biblisk teologi, där mening fungerar centripetalt och receptionshistoria som när-mar sig text centrifugalt.¹²

SPÄNNINGEN MELLAN OLIKA LÄSNINGAR

Som framgått ovan innehåller detta nummer analyser av bibelbruk i en mängd olika sammanhang – sammanhang som inte alltid är enkla att förena med varandra. Att olika sätt att bruka Bibeln inte alltid är förenliga är också i fokus i den sista artikeln att nämna i detta förord, Matthew Nowacheks filosofiska resonemang kring hur ett bibelbruk kan se ut som befinner sig i spänningen mellan akademi och pietism.¹³ Genom att ta sig an frågan utifrån Søren Kierkegaards förståelse av *dialektisk paradox* argumenterar Nowachek för ett nytt ramverk för hur man kan engagera sig i Bibelns texter som Guds ord (pietism) på ett sätt som inkluderar det akademiska utan att spela ut dem mot varandra – i stället kan det sistnämnda innebära ett konstruktivt och berikande bidrag.

NÄSTA NUMMER

Vi är glada och tacksamma att du har hittat till *HYBRID*. Kanske är du inte bara en läsare utan också någon som skulle kunna bidra med ny kun-

¹¹ Kuhlín, "Social död", 148.

¹² Kuhlín, "Social död", 150.

¹³ Matthew Nowachek, "Att läsa inom den heliga spänningen: Paradox och dess betydelse för ett dynamiskt, självkritiskt och uppbyggligt bibelbruk", *HYBRID* 4 (2026), 187–211.

skap i form av en vetenskaplig artikel eller en bokrecension till något av våra kommande nummer? Vår avsikt med *HYBRID* är att publicera högklassig forskning på svenska i skärningspunkten mellan bibelvetenskap, kyrko- och missionsstudier och systematisk teologi. Tidskriften kombinerar således perspektiv som ofta placeras i olika sfärer och samtal, och trotsar både en klassisk uppdelning där olika teologiska ämnen skiljs åt, såväl som en uppdelning mellan kyrka, samhälle och akademi. Tidskriftens målgrupp är inte bara akademiker med fokus på teologi och religionsvetenskap, utan även den intresserade allmänheten, särskilt svensk frikyrklighet.

Det femte numret av *HYBRID* kommer ha temat "Försonad skapelse". I en tid präglad av klimatkris, ekologiska kollapser och ökande global ojämlikhet ställs frågor om skapelsens integritet och människans ansvar i centrum. Krig, pandemier och ekonomiska orättvisor har blottlagt människans sårbarhet. Samtidigt växer en medvetenhet om behovet av försoning – inte bara mellan människor, utan också mellan människa och skapelsen.

Nästa nummer av *HYBRID* syftar till att främja en interdisciplinär dialog om skapelse och försoning genom att sammanföra artiklar som bearbetar frågan utifrån olika ämnesområden, dock alla med tydlig relevans för svensk frikyrklighet. Vi välkomnar särskilt texter som inte enbart riktar kritik, utan också söker bidra med konstruktiva perspektiv och förslag. Välkommen med ditt bidrag! Deadline för manus, som skickas in via *HYBRID*:s hemsida (publicera.kb.se/hyb), är den 30 juni 2026.